

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՍՏԵՓԱՆ ՇԱՀՊԱԶ
ՓԱՍՏԱՐԱՆ

— ԵՐԵՎԱՆ —

ԵԳԻՊՏ. ԱԶԳՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ
ԵՒ ԻՐ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԱՄ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
ԱՂԵՐՍԱՆԴՐԻԱ
1929

USDA CULTURE

1917

USDA CULTURE

1917

USDA CULTURE

1917

USDA CULTURE

1917

1917

USDA CULTURE

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԱԶԳՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՔԸ

ԵՒ ԻՐ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

323.1 (= 91.99) (62)

Շ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՏԵՂ

Եգիպտահայ թերթեր արգէն արտայայտուեցան այս աշխարհի կարեւոր և խժմէական օրէնքին մասին: Ամէն ինչ չըտուեցաւ սակայն: Եւ ըսուածին ալ մեծ մասը գրեթէ յիշու էր: Մանուածդ, անոր օրէնսգրտական մեկնարանութիւնը՝ ժողովուրդը չունեցաւ տակաւին: Բարեկամներու ինքրանքին վրայ ու ժողովրդային հետաքրքրութեան առաջ, օգտակար սեպեցի ուսումնասիրութիւն մը ընել 1939 Փետր. 27ի այս օրէնքին վրայ:

Անոր թարգմանութիւնը արուեցաւ արգէն: Եգիպտահայ մամուլը ուրախութեամբ մատեցաւ անոր: Արեւ և Յուսաբեք տարակարծիք չեն այս առթիւ:

Բայց օրէնք մը, ինքնին չոր կ'ըլլայ ընդհանրապէս: Զայն բացատրելը կայ: Մինչև հիմայ արուած մեկնաբանութիւնները բաւական չեն. եգիպտահայը ուրիշ բացատրութիւններու պէտք ունի, այս առթիւ: Նոր օրէնքը ո՞րքան կարեւոր հարցեր կը լուծէ:

* Հակառակ եգիպտահայ թերթերու թարգմանութեան և գրածին, նոր օրէնքին մէջ չկայ եգիպտական հպատակութիւն: Կայ եգիպտական ազգութիւնը:

Առաջին յօդուածէն մինչև վերջինը այս բացատրութեանն է որ կը հանդիպինք: Հպատակութիւնը հնադարեան է: «Sont considérés comme ayant acquis de plein droit, la NATIONALITÉ ÉGYPTIENNE»

եւն, այսպէս կը սկսի յիշեալ օրէնքը, իր առաջին յօդուածով:

Այս՝ շատ կարեւոր հարց մըն է:

Այսօր եզրպատական ազգութիւն մը գոյութիւն ունի: Եւ կ'ընդունուի, մեր դարուն որ կրօնքի, լեզուի, ցեղի տարբերութիւնը արդեւք մը չէ միեւնոյն ազգին պատկանելու:

Յեղը ազգին հետ շփոթելու չէ:

Եւ եզրպատական օրէնսդիր իշխանութիւնը կ'ուզէ որ եզրպատական ազգ մը գոյութիւն ունենայ ու այդ ազգը կազմողները եզրպատացիներ ըլլան, և ոչ թէ իր պատկանէ:

Ի՞նչ է ԱԶԳՈՒԹԻՒՆԸ, ՍԱԿԱՅՆ:

Հարցում մը որ քաղաքակրթութիւնը յոգնեցողցած է դարեւել իվեր: Եւ իր օահմանումը տակաւին վերջնական ոչինչ ունի: Հեղինակներ համաձայն չեն, այս մասին, իրենց կարծիքներուն մէջ:

Կրօնքը, լեզուն, բարքը, ցեղը, ազգութիւնը բնորոշող յատկանիշներէն են, հարկաւ: Այս բոլորը միացած, ժողովուրդի մը կուտան մէկ կամք, մէկ ձեւ բարոյական և մտածելակերպ: Եւ, այսպէս, անիկա կ'ըլլայ ազգութիւն մը, եթէ երեք կարենայ ներկայանալ պետութեան մը կազմութեամբ:

Ամերիկեան ազգ մը կայ այսօր: Հոն, սակայն, բարքի, կրօնքի և բարոյականի միութիւն կամ միօրինակութիւն չկայ: Թէեւ մտածելակերպի նոյնութիւն կայ: Գերմանական ազգը Պիզմարքեան միութիւն մըն է: Զուիցերիան ալ ցեղերու միութիւն է: Կային Լեհ և Զեխ ազգեր իրենց անկախութենէն ալ առաջ: Հայ ազգը մինչև այսօր գոյութիւն ունեցած է, առանց պետական կազմի ալ, առանց անկախութեան ալ:

Նիկիոյն այ էական միակ պայմանը չէ: Ընդհանուր պատերազմին Պեղծիան իր զաւակներէն պարպուեցաւ, քայց Պիւժ ազգ մը միտ ալ գոյութիւն ունեցաւ:

Բայ ինչպէ՞ս կարելի պիտի ըլլայ, որ եմն, ազգութիւնը սահմանել:

Իրականութիւնը այն է որ բացարձակ սահմանում մը չկայ, այս մասին: Ազգութեան Critériumը գոյութիւն չունի:

«Ազգութիւնը, կը գրէ Սնտրէ Վէյս»^(*) պայմադրական (contractuel) կապ մըն է որ պետութեան կը միացնէ իր անդամները:

«Պետութեան և քաղաքացի միջեւ կնքուած պայմանագրութեան մը մէջ է որ կը գտնուի, ըստ մեզի, ազգութեան իրաւական հիմը: Ազգութեան կամ հպատակութեան կապը, պայմանագրական է. այսինքն կը ծնի կամ կրնայ ծնիլ միայն կամքերու համաձայնութենէ մը. Պետութեան և քաղաքացիին կամքերէն: Եւ այս ձեւ կնքուած պայմանագրութիւնը փոխադարձ պարտականութիւններ կը ստեղծէ:

Արգարեւ Պետութիւնը կ'ընծայէ և ստիպուած է ընծայելու իր ազգայիններուն՝ օրէնքի և քառաորներու պաշտպանութիւնը: Անոնց կուտայ քաղաքացիական և քաղաքական որոշ իրաւունքներ, և նոյնիսկ յանձն կ'առնէ զանոնք յարգել տալ իր սահմաններէն դուրս ալ: Այս բոլորին փոխարէն, անիկա իրաւունք ունի իր հպատակներէն պահանջելու իր օրէնքներուն հանդէպ յարգանք: Եթէ նոյնիսկ անոնք զաղթած են, անիկա կրնայ զանոնք ստիպել որ հանրային պէտքերուն մասնակից ըլլան և պաշտպանեն երկիրը: Ուրեմն Պետութիւն և քաղաքացի իրարու հանդէպ իրաւունք և պարտականութիւն ունին: Ինչ որ Պետութեան համար իրաւունք է

(*) «Droit International privé» էջ 2:

կ'ըլլայ պարտականութիւն քաղաքացիին համար և փոխադարձաբար :

Ժօրժ Գոկոսթան կը դրէ (*) :

«Ազգութիւն կը կոչեն այն կապը որ անհատը կը միացնէ Պետութեան, այսինքն ընկերային բարձրագոյն և անկախ մարմինն» :

Մարդիկ առանձին չեն կրնար ապրիլ : Մարդը ընկերական կենդանի մըն է : Մարդիկ ընկերութեան համար չէ որ ծնած են : մենք ընկերութիւնը յղացած ենք մեր անձնական պէտքերուն գիւրութիւններ բերելու համար : «Մէկը բոլորին համար, բոլորն ալ մէկին համար» :

Մենք իրարու պէտք ունինք : Ասիկա բնական անհրաժեշտութիւն մըն է : Մարդը պէտք ունի բարձրագոյն ոյժի մը ապաւինելու, անոր ծոցին մէջ պատուապարտելու :

Այս բարձրագոյն ոյժը նաւախկանութիւնն է :

Մարդը միշտ ընտանիքով երեցած է : Հայրենիքն ալ արդէն ընտանիքին ընդլայնումն է :

Արդ, ամէն անհատ պէտք է իր հայրենիքը ունենայ : Ուրիշ նաեւ առաջին հօգը՝ բոլոր երկիրներու օրէնսդիրներուն . ամէն ոքի ալ ազգութիւն մը տալու :

Եւ Եգիպտոսի օրէնսդիրը այս մասին տակաւին վերջնականապէս չէր արտայայտուած :

1869 Յնվր. 19ի օրէնքը Օսմանեան հպատակութեան մասին կը խօսէր առանց եգիպտականը նկատի առնելու :

Հանրային պաշտօններու մասին հանուած 4 Դեկտ. 1892 թուակիր հրովարտակ մը որ զանոնք միայն «տեղացի եգիպտացիներուն» կը վերապահէր, կ'ըսէր, «Եգիպտացի կը նկատուին Եգիպտոս ծնած և հոն ապ-

(*) «La Nationalité» էջ 4 :

րող օսմանեան հպատակները՝ և կամ այն օսմանեան հպատակները որ առնուազն տասնեւհինգ տարի Եգիպտոս ապրած են» :

Այս հրովարտակր սեղմումներ կ'ընէր որպէսզի օսմանեան հպատակներ շատ չխճողեն կառավարական պաշտօնատուները... Անոր մտահոգութիւնը շատ մեծ չէր :

Ընդարձակ և մանրամասն հրովարտակ-օրէնք մը (Decret-loi) հրատարակուեցաւ 26 Մայիս 1926ին եգիպտական ազգութեան մասին :

Այս օրէնքը չգործադրուեցաւ երբեք, որովհետեւ եգիպտական խորհրդարանը երբ զայն ձեռք առած էր քննութեան համար, երեսփոխանական և ծերակուտական Ժողովները լուծուեցան, անցեալ տարի, ու օրէնքն ալ գործադրութեան չգրուեցաւ :

Ներկայ կառավարութիւնը զգալով նման օրէնքի մը անհրաժեշտութիւնը, խնդիրը սւսումնասիրութեան ենթարկեց կրկին ու մենք ունեցանք 27 Փետր. 1929 թուակիր հրովարտակ-օրէնքը, որ մեր ներկայ ուսումնասիրութեան նիւթը կը կազմէ :

ԱԶԳՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆ

Հեղինակներ տեսական գետնի վրայ ալ համաձայն չեն ազգութեան հիմը փնտռելու ատեն :

Առաջին վարդապետութիւն մը, որ ամէնէն հինը եղած է նաեւ. արիւնը, սերունդը նկատի կ'առնէր ազգութիւնը ճշդելու ատեն . — (Jus sanguinis): Տղան իր հօրը պիտի հետեւէր ուր որ ալ ըլլար ան : Հին ազգեր նախանձով կը պահէին իրենց քաղաքացիի իրաւունքները :

Յունական և Հռովմէական օրէնքները այս սկզբունքէն մեկնած են : Ու միշտ ալ բացարձակ մնացած, այս մասին :

Շատ եաքէն է որ հողը կամ բնակութիւնը (jus soli) ազգութեան հիմ եղաւ: ԺՉ դարուն Պաքէ կ'ըսէր. (Իրական և բնական Ֆրանսացին այն է որ թագաւորութեան սահմաններէն ներս ծնած է): Եւ այս սկզբունքէն մեկնելով է որ հետզհեղէ բնակութիւնը իր նշանակութիւնը ստացաւ, ազգութիւնը բնորոշելու համար:

Բայց ժամանակի ընթացքին Ֆրանսայի մէջ ալ այս երկու բացարձակ տեսութիւնները իրարու հետ հաշտուելու աշխատեցան:

Եւ ուրիշ յառաջ եկաւ երրորդ տեսութիւն մը որ գործնական յաջողութիւններ ունեցաւ: Այս ծնաւ տոհմըին և Երկրորդ տեսութեանց շաղախումէն:

Այսպէս ազան կրնայ իր ծնողներուն ազգութիւնը պահել կամ ընդունիլ ազգութիւնը այն երկրին ուր ծնած է և կ'ապրի:

1926 Մայիս 26ի, ինչպէս նաև 1928 Փետր. 27ի օրէնքները այս տեսութեան կը հակին: Այսուհանդերձ դէպի հողը կամ բնակութիւնը (jus soli) հակուժը շատ աւելի զգալի է նոր օրէնքին մէջ: Միշտ երթալու համար, թերեւս այն սկզբունքին թէ ազգութիւնը պայմանադրական կապ մըն է:

1928 Փետր. 27ի Օրէնքը՝ ԻՐ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

Թարգմանութեանս համար պաշտօնաթերթէն (Journal Officiel) կ'առնեմ ներկայ Օրէնքը: Եզրպտական օրէնքները կը խմբագրուին արաբերէն և Ֆրանսերէն: Օրէնք մը գործադրելի է «պաշտօնաթերթ»ին մէջ հրատարակուելէ յետոյ միայն: Ներկայ օրէնքը հրատարակուեցաւ անոր Մարտ 16ի թիւին մէջ:

Ընթերցողը պիտի նշմարէ թէ առաջին հինգ յոդուածներն են որ մեզ աւելի կը հետաքրքրեն: Եւ արդէն անոնք ալ ամէնէն շատ բացատրութեան պէտք

ունին, Շեղագիր տողերը, կը ներկայացնեն օրէնքին պատճէնը, պարզ գիրերը, իր մեկնաբանութիւնը մեր կողմէ:

Մենք, Ֆուաս Ա., Եգիպտոսի Թագաւոր,

Նկասի ունենալով 1928 թուոյ, թիւ 45ի Մեր հրամանագիրը,

Նկասի ունենալով 1926 Մայիս 26ի եգիպտական ազգութեան հրովարտակ-օրէնքը.

Մեր նախարարաց խորհուրդի նախագահին առաջարկին վրայ եւ նոյն խորհուրդին կարծիքին համաձայն կը հրամայեմ:

ՅՕՅՈՒԱԾ ԱՌԱՋԻՆ. — Ամենայն իրաւամբ (de plein droit) Եգիպտական ազգութիւնը ստացած կը նկատուին.

1. — Արեւայական Հնգանիքի անդամները.

2. — Բոլոր անոնք, որ ներկայ օրէնքին հրատարակման քուականին, Եգիպտացի կը նկատուին 1900 Յունիս 29ի հրովարտակին առաջին յօդուածին համաձայն.

3. — Բոլոր միւս օսմանեան հպատակները որոնք 1914 Նայ. 5ին իրենց սովորական բնակութիւնը Եգիպտոս ունեին եւ ուր պահած են այս բնակութիւնը մինչեւ ներկայ օրէնքին հրատարակութիւնը:

Այս յօդուածը երեք դասակարգի կը բաժնէ, ուրեմն, անոնք զորս արդէն իսկ Եգիպտացի կը նկատէ:

Առաջին կարգը բացատրութեան պէտք չունի: Արեւայական Հնտանիքը անշուշտ որ Եգիպտացի պիտի ըլլայ:

Իսկ երկրորդ տրամադրութիւնը, Օրէնքին առաջին յօդուածը, մեզ կը դրկէ 1900ին հրատարակուած հրովարտակի մը:

Հոս կը մէջբերեմ խնդրոյ առարկայ եղող յօդուածը, որով արդէն բացատրուած կ'ըլլայ անոր տրամադրութիւնը:

«Ընտրական օրէնքին գործադրութեան մէջ, — կը տրամադրէ 1900 Յունիս 21 թուակիր հրովարտակին Ա. յօդուածը, — Եգիպտացի կը սեպուին, ամէնայն իրաւամբ, հետեւեալ դատերու պատկանող անձերը.

«Ա. — Բոլոր անոնք որ 1 Յնվր. 1848էն առաջ Եգիպտոս հաստատուած են և հոն պահած՝ իրենց բնակութիւնը:

«Բ. — Եգիպտոս հաստատուած օսմանեան հպատակներու զաւակները, եթէ անոնք ալ հոս պահած են իրենց բնակութիւնը:

«Գ. — Այն Օսմանեան հպատակները որ Եգիպտոս ծնած և հաստատուած են ու ընդունած Եգիպտական զինուորական օրէնքը՝ զինուորական ծառայութիւնը ստանձնելով կամ փրկագինը վճարելով:

«Դ. — Անծանօթ հայրէ ու մայրէ ծնած տղաքը:

«Այս տրամադրութիւններէն զերծ կը մնան անոնք որ օտարահպատակ են կամ օտար պաշտպանութիւն մը կը վայելեն»:

Այս մէջբերոյ մը արդէն կը բացատրէ ամէն ինչ, կը մնայ ուրեմն, Փետր. 27ի օրէնքին առաջին յօդուածին նախատեսած երրորդ դասակարգը որուն հաղարտւոր Եգիպտահայեր կը պատկանին:

Օրէնքին այս մասը կը տրամադրէ որ 1914 Նոյ. 5ին կամ այս թուականէն առաջ Եգիպտոս հաստատուած նախկին Օսմանեան հպատակները որ մինչև 1929 Փետր. 27 իրենց այդ բնակութիւնը պահած են, ամէնայն իրաւամբ ստանան Եգիպտական ազգութիւնը:

Բայց նախ, ինչո՞ւ 1914 Նոյ. 5ը մեկնակէտ նկատուած է հոս:

Որովհետեւ այս թուականին Թուրքիա մեծ պատերազմին մէջ մտաւ:

Եւ Լօզանի ծանօթ գաշնագրին 17րդ յօդուածը

կ'ըսէ . — «Եզրպատսի և Սուտանի հանդէպ ամէն իրա-
ւունքէ և տիրազօսէ Թուրքիոյ հրաժարումը (renonciation)
1914 Նոյ. 5էն պիտի սկսի» :

Ուրեմն այս երրորդ դատակարգին ուլ իրաւական
կացութիւնը շատ պարզ է . — հաստատուած ըլլալ, Ե-
զրպատական հողին վրայ, 1914 Նոյ. 5ին կամ անկէ ա-
ռաջ և իր ընտելութիւնը հոն պահած լլտլ միւշէ
1929 Փետր. 27, Այս պայմանները լրացնող ամէն
նախկին օսմանեան հպատակ, արդէն իսկ Եզրպատացի
կը նկատուի : Անոնք Եզրպատական քաղաքացիութիւնը
շահած են ներկայ օրէնքին հրատարակութեամբը և
կառավարութիւնը իրաւունք չունի դիտողութիւն կամ
մերժում ներկայացնելու :

Բայց հակառակ «Արեւոյն 6 Մարտ 1929 թուակիր
խմբագրականին», անոնք ալ պէտք է ազերսագիր ներ-
կայացնեն : այս տարրական ձեւակերպութեան ձեռնար-
կեն, իրենց Եզրպատական քաղաքացիութիւնը վաւերա-
ցնելու համար : Այլապէս իրենց կաջութիւնը կը մնամ
անորոշ :

Բայց, արդեօք այս պայմաններու տակ գտնուող,
այսինքն 1914 Նոյ. 5ին կամ անկէ առաջ Եզրպատս
հաստատուած նախկին օսմանեան հպատակները կրնա՞ն
ընտրել Թրքական հպատակութիւնը և կամ հպատակու-
թիւնը այն կառավարութեան որ Թուրքիայէն զատուած
հողամասերու վրայ այժմ կ'իշխէ, (Սուրիա Պաղես-
տին եւայլն) :

Օրէնքը այս մասին թէեւ լուռ կը մնայ, սակայն
կարելի է հաստատական պատասխան առլ այս հարցու-
մին : Այլապէս Օրէնքը պիտի ըսէր, անպայման, թէ
այդպիսիներ ընտրելու իրաւունքէն զրկուած են : Այս
լուծութիւնը ի նպատակ ընտրողներու պէտք է թարգմանել
«Յուսաբեր» 5 Մարտ 1929ի իր խմբագրականին
մէջ խօսելով «հպատակութեան» օրէնքին վրայ, կը գրէ,

«Ըստ այս օրէնքի, նախկին Թրքահայաստանի հայերը երեք հոծ խումբերու կը բաժնուին. առաջին խումբին կը պատկանին անոնք որոնք 1914 Նոյ. 5էն առաջ հաստատուած են Եգիպտոս, Երկրորդին անոնք, որոնք հաստատուած են 1914 Նոյ. 5ին իսկ Երրորդին անոնք որոնք հաստատուած են այդ թուականէն ետք: 1914 Նոյ. 5էն առաջ հաստատուածները օրէնքին ուժով ազդէն Եգիպտահայաստան կը նկատուին: Ուրեմն բնորոշեալ իրաւունքը վերապահուած է անոնց միայն, որոնք Եգիպտոս հաստատուած են կամ 1914 Նոյ. 5ին եւ կամ (ընդմիջումներով) այդ թուակ սկէն ետք»(*):

Այս մեկնարանութիւնը սխալ է: Ընտրելու իրաւունքը եթէ 1914 Նոյ. 5ին կամ անկէ տառջ Եգիպտոս հաստատուած օսմանեան հպատակներուն ներկայ Օրէնքով չէ տրուած, սակայն անոնցմէ ալ բխուած չէ այդ իրաւունքը:

Ներկայ Օրէնքը կը տրամադրէ որ յիշեալ պայման, ներք լրացնողները «de plein droit» Եգիպտական ազգութիւնը ստացած նկատուին: Այսինքն առանց որ կառավարութիւնը իրաւունք ունենայ Եգիպտական ազգութիւնը այդպիսիներուն կարենալ մերժելու: Այս՝ տեսակ մը վարձատրութիւն է անոնց որ երկար տարիներ Եգիպտոս մնացած են, որովհետեւ անոնց երկարատեւ բնակութիւնը՝ Օրէնդիր Մարմինն ենթադրել տուած է թէ անոնք Եգիպտոսին համակրած են, իրենց բուն հայրենիքը վերադառնալու նպատակը մոռցած եւ վերջապէս, տեղացի եղած: Եւ իրաւ է որ այս վերջինները աւելի զստահութիւն կրնան ներշնչել կառավարութեան որովհետեւ զիրքի տէր, իրենց շահերը երկրին կապած, անոնք արդէն իսկ Եգիպտասէր ըլլալու պարտաւորուած են:

(*) Ընդգծումը մերն է:

Եթէ քիչ մը ծանրացայ այս կէտին վրայ, պատ-
ճառը այն է որ շատ մը անգլայիններ հետաքրքրուեցան
հասկնալու համար թէ 1914 Նոյ. 5ին կամ առաջ Եգիպ-
տոս հաստատուած Օսմանեան հպատակները ընտրելու
իրաւունքը ունին արգեօք:

Հակառակը անհասկնալի է: Ոչ ովհետեւ վերը յիշ-
ուած պատճառօրանու թիւներէն զատ, կայ սա պարա-
զան թէ Օրէնքը կը շոյէ 1914 Նոյ. 5ին կամ անկէ ա-
ռաջ Եգիպտոս եկածները: Ան լաւ և բարեացակամ
աչգո՞վ կը նայի այս վերջիններուն: Զանոնք իր երկրին
բարեկամ կ'ենթադրէ:

Արդ, անիկա չպիտի պարտադրեն իր ազգութիւնը
մէկու մը որ ուրիշին համար սէր և հաւատարմութիւն
կը պահէ: Անիկա չպիտի ուզեր, այո՞, որ նման ան-
հատներ ամէնայն իրաւամբ, (de plein droit) Եգիպտացի
ըլլան ու կառավարութիւնը իրաւունք չունենայ իր ազ-
գութիւնը անոնց մերժելու: Եթէ նոյնիսկ անոնք «ան-
բաղձալիներ» ըլլան:

Ազգութեան կամ հպատակութեան Օրէնքները իրաւ
է որ կը նախատեսեն երկրին զաւակները շատոյնելու
կարելիութիւնը, բայց անոնք միշտ ալ աչքի առաջ ու-
նին բնտրութիւն մը:

Միւս կողմէ: Նախկին օսմանեան հպատակները
կրնան միայն բնտրիլ Թրքական, Սուրիական, Պաղես-
տինեի ն կամ իրաքի հպատակութիւնը: Ընտրուելիք
կառավարութիւնները սահմանափակուած են թէ Լօզանի
դաշնադրով և թէ Փետր. 27ի Օրէնքով: Արդ, այս բո-
լոր երկիրներն ալ բարեկամ են Եգիպտոսի: Այնպէս որ
ի նպատակ անոնց եզած ընտրութիւն մը Եգիպտական
շահերը չի կրնար վտանգել, եթէ նոյնիսկ անոնք հոս
քնակին միշտ:

» 80ԴՈՒԱԾ Բ. — Նախորդ յօդուածին ջրամաղ-
րութիւնները չեն կիրարկուիր ամօր Բ. եւ Գ. դասին

պատկանող այն սննծերուն հախար որոնք ծնած են կամ
որոնց հայրը ծնած է Թուրքիոյ մէջ կամ Լօզանի դառնա-
գրով Թուրքիայէն զատուած) հողամասերէն մեկուն մէջ. եւ
որոնք ներկայ Օրէնքին հրահարակումէն առաջ 1926 Մա-
յիս 26-ի հրովարտակ Օրէնքին 4-րդ յօդուածին տրամադրու-
թեանն օգտուելու նպատակով, բնորոշեան խնդրանք ներ-
կայացուցած են Թուրք կառավարութեան կամ զատուած
հողամասերուն իօխող կառավարութեանց, պայմանաւ որ
այդ բնորոշիւնը կարելի ըլլայ այն երկրին օրէնսդրու-
թեամբ որուն ի նպաստ բնորոշիւն եղած է:

Այս պարագային եւ եթէ ալլապէս չհօտիմուի, բն-
րոյները կրնան եզրպատկան հողէն հեռանալու պարտա-
դրուիլ վեց ամսուայ մէջ ներքին գործոց նախարարին կող-
մէ այս նպատակով իրենց ուղղուելիք հրամանէն յետոյ:

Եթէ բնորոշները (optants) որոշուած պայմանաւա-
մին մէջ երկրէն չհեռանան, եւ կամ մեկնելէ յետոյ զան
նորէն հաստատել իրենց բնակութիւնը յիշեալ հրամանէն
հինգ տարի չանցած, անոնք յիշի արտասուին:

Ուրիմն, անոնք որ 1926-ի օրէնքէն օգտուելով Թուր-
քական հպատակութիւնը կամ Թուրքիայէն զատուած
հողամասի մը կառավարութեան հպատակութիւնը ստա-
նալու համար դիմում ըրած են արդէն, այսպիսիները
«ամէնայն իրաւամբ» Նշխարացի չեն ու ըլլալու հա-
մար եզրպատկան կառավարութեան գիմնելու են:

Չեմ խորհիր որ այս պարագաներու մէջ գտնուող
հայեր գտնուին: 1926-ի օրէնքը տակաւին նոր հրատա-
րակուած էր երբ Խորհրդարանը՝ զայն ձեռք առաւ, իր
քննութեան ենթարկելու համար: Եւ անհետեւանք մնաց
որովհետեւ Խորհրդարանը լուծուեցաւ:

Յիշեալ պայմաններու տակ գտնուող Օսմանեան
հպատակները կրնան Նշխարոսէն ալ հեռացուիլ, իրենց
ուղղուած հրամանէն ետք մինչև վեց ամիս:

Երրորդ յօդուածին այս վերջին տրամադրութեան

մասին կը խօսինք քիչ վարը Յրդ յօդուածը մեկնարա-
նելու առնելու:

*** 30-ՆՈՒԱՄ 3. — Այն Թրքահպասակները որոնք
իրենց սովորական բնակութիւնը Եգիպտոս հաստատած են
1914 Նոյ. 5-էն յետոյ, եւ հոն պահած են իրենց բնակու-
թիւնը մինչեւ ներկայ Օրէնքին հրատարակութիւնը. կրնան
խնդրանք ներկայացնել, այս հրատարակութեան յաջորդող
մէկ տարուան ընթացքին, որ Եգիպտական ազգութիւնը
ընդունած նկատուին:

Սրէ նման խնդրանք մը չներկայացնեն կրնան Եգիպ-
տոսէն հեռանալու ստիպման ենթարկուիլ, նախորդ յօդ-
ուածին մէջ նախատեսուած պայմաններով:

Հոս, ընտելութիւնը իր կարեւորութիւնը կը ստա-
նայ լի ու լի. այն օսմանեան հպատակ հայերը որոնք
1914 Նոյ. 5-էն յետոյ հաստատուած են Եգիպտոս. օրէն-
քին հրատարակութեամբը քաղաքացի չեն, պէտք է
անոնք աղերսագիր ներկայացնեն Ներքին Գործոց Նա-
խարարութեան և պէտք է որ իրենց խնդրանքը ընդունուի:
Ուրեմն կրնայ մերժուիլ ալ:

Ընտրութիւն ընելու, աղերսագիր ներկայացնելու
պայմանաժամը մէկ տարի է: 1926ի օրէնքը վեց ա-
միս միայն կու տար: Եւ եթէ մէկ տարուան ընթացքին
անոնք Եգիպտական քաղաքացիութիւնը ընդունելու
համար աղերսագիր ներկայացնեն, կրնան երկրէն հե-
ռացուիլ, երկրորդ յօդուածին նախատեսած պայման-
ներուն տակ:

Արտաքսուումի այս տրամադրութիւնը շատերը յուզեց,
օտարներ մանաւանդ շատ մօտէն հետաքրքրուեցան այս
կէտով:

«La Bourse Egyptienne» իր Մարտ 4ի թիւով կը
գրեր թէ կառավարական շրջանակներու մօտ իր քա-
ղած բացատրութեանց համաձայն, այս խիստ տրամա-
դրութիւնը կը վերաբերի միայն «անքաղաքացիներու» և

կ'աւելցնէ թէ պատուաւ որ մարդիկ մտահոգուելու չեն և Նոյն օրաթերթը կը յայտնէր միեւնոյն տաւեն թէ բացատրական նօթ մը անհրաժեշտ էր, կառավարութեան կողմէ, որպէսզի այս օրէնքը սխալ չմեկնարանուի:

Բայց օրէնքը չի տրամադրեր որ Եզրիպտական աղփութիւնը չընդունող նախկին Օսմանեան հպատակները անպայման պիտի հեռացուն, քանի որ անիկա կ'ըսէ իր երկրորդ և երրորդ յօդուածներուն մէջ, «կրնան հեռացուիլ» եւ ո'չ թէ, «պիտի հեռացուն»:

Տարբերութիւնը մեծ է, մանաւանդ որ «կրնան հեռացուիլ» բացատրութիւնը կրկնուած է. երկու տեղ: Անիկա անուշադրութեան մը արդիւնքը չէ բնաւ:

Բայց «անբաղձալիները» կրնան հեռացուիլ եթէ Եզրիպտական կառավարութիւնը հարկ և յարմար կը տեսնէ: Մնաց որ այս իրաւունքը անիկա միշտ ալ ունեցած է: Անիկա իր անկախութեան մաս կը կազմէ:

Մեր բուն հարցին վրայ խօսելով, իրաւական տեսակէտէն մեկնած, ես չեմ խորհիր որ Եզրիպտական կառավարութիւնը աքսորումի շատ խիստ միջոցին դիմէ երբ օսմանեան հպատակ մը ուրիշ աղփութիւն մը ընտրէ: Միջազգային պատմութեան մէջ նման էջ մը բանալ չպիտի ուզէ ան: Մնաց որ Եզրիպտական կառավարութիւնը չէ որ պիտի պարտադրէր իր աղփութիւնը, աքսորումի մը սպառնալիքին տակ: Ո'չ ասոր և ո'չ ալ հպատակի պէտք ունի ան:

1929 Փետր. 23 թուակիր բացատրական նօթով մը Ներքին Գործոց Նախարարը կը յայտնէր թէ ներկայ շրջ յօդուածը որ 1926 օրէնքին 5րդ յօդուածին փոխարինեց, «նպատակ ունի Ներքին Գործոց Նախարարին աւելի լայն իրաւասութիւններ տալու, ստիպելու որ ընտրողը հեռանայ երկրէն և կամ զայն արտօնել որ երկիր մնայ հակառակ իր ընտրութեան, հետեւաբար Ներքին Գործոց Նախարարը կրնայ աւելի ազատօրէն գործել, հանրային շահը նկատի ունենալով»:

Ասիական քաղաքացիական պատերազմի մըն է: Ներքին Գործոց Նախարարը պիտի գործէ, ուրեմն, այնպէս ինչպէս երկրին շահերը կը պահանջեն, անկախ չպիտի հետեւի օրէնքին ճառին: Այս ազատութիւնը տրուած է իրեն, ինչպէս ցոյց կու տայ յիշեալ պաշտօնական բացատրութիւնը: Հոն տեղ տեղ կը նշմարենք նաեւ Օրէնսդիր Մարմինն մասնաւոր մասնագութիւնը՝ համայնաւար ունէ փրօփականտի գէմ: Այս իր մասնաւոր դերը ունեցած է արտաքսումի տրամադրութեան համար:

Օսմանեան հպատակ հայերու համար այս քանով թերեւս վերջանայ խնդիրը: Բայց կայ Լօզանի դաշնագրին Յէրդ յօդուածը որ կրնայ արդեւք մը ըլլալ ներկայ օրէնքին այս տրամադրութեան գործադրութեան, եթէ հարցը տանինք Սուրիացիներու, Իրաքի և Պաղեստինի ժողովուրդներու մօտ:

Ն. Վ. Պատավի փաշա ուսումնասիրութիւն մը ունի Եգիպտական ազգութեան մասին^(*), Հոն Contentieux de l'Etatի հեղինակաւոր նախագահը նման կնճիռ մը նախատեսած ըլլալով, կը գրէ.

«Լօզանի դաշնագրին Յէրդ յօդուածը, որ արտասահման հաստատուած Օսմանեան հպատակներուն ընտրելու իրաւունքը կը հաստատէ, թուրքիայէն զատուած հողամասերու վրայ իշխող կառավարութեանց մէջ կարգադրութիւններ կը նախատեսէ: Այս տրամադրութեան հետեւանք տալու համար, անդիական և ֆրանսական Պատուիրակութեանց միջև կարգադրութիւն մը տեղի ունեցաւ, զոր ստորագրուեցաւ դաշնագրութեան կնքումին օրը, այսինքն 1923 Յուլիս 25ին»:

Եւ այս կարգադրութիւնը կը տրամադրէ.

«Անգլիական և Ֆրանսական Պատուիրակութիւն-

(*) «Questions de Nationalité en Egypte» par Assabghy et Colombiani Bey էջ 16-17:

ներքո՝ նկատելով որ Եզրիպտական կառավարութիւնը մաս չի կազմեր Թուրքիոյ հետ նոյն օրը կնքուած խաղաղութեան դաշնագրին և որ տակաւին ճշգուած չեն այն պայմաները որով Եզրիպտոս հաստատուած օսմանեան հպատակներ պիտի կրնան Եզրիպտական ազգութիւնը ընդունիլ, համաձայն են (Պատուիրակութիւնները) որ անմիջապէս որ կարելի ըլլայ, Թուրքիոյ հետ կնքուած դաշինքին գործադրութեան դրուելէն առաջ ըլլայ կամ վերջ, և այս դաշինքին Յէրդ յօդուածին համաձայն, որ կարգադրութիւն մը գոյանայ եզրիպտական և Ֆրանսական կառավարութեանց մէջ, այս վերջինը Սուրիոյ և Լիբանանի անունով, որպէզի ազգութիւն մը բնարեւու պայմանները որոշուին: Այս համաձայնութեան կրնքումէն յետոյ է որ բնարեւու ժամանակամիջոցը պիտի սկսի»:

Իսկ Լօզանի Դաշնագրին 19րդ յօդուածը արդէն աւելի պայծառօրէն նախատեսած էր Եզրիպտոս բնակող օսմանեան հպատակներու իրաւական կացութիւնը: Այդ յօդուածը կը արամադրէ որ «Շահագրգռուող Պետութիւններ ետքէն նոր կարգադրութիւններով պիտի լուծեն այն խնդիրները որոնք ծնած են Եզրիպտոսի անկախութեան ճանաչումով»: Այս խնդիրներու մէջ առաջին կարգի վրայ կու գայ, անշուշտ, հպատակութեան հարցը:

Գիտենք թէ Լօզանի դաշնագիրը ինչ պայմաներու տակ ստորագրուեցաւ: Գիտենք նոյնպէս թէ հայկական հարցին տապանաքօրը հոն վերջացաւ և հոն ալ զեռեղուեցաւ: Ամբողջ դաշնագիրը հայկական հարցը մոռցաւ: Մեր անունը անգամ չկայ: Որովհետեւ իսմէթ փաշա այդպէս ուզեց և Անդլիական պատուիրակը բողոքելէ յետոյ, իսկ տեղի տուաւ:

Մեզի չիյնար փնտռելը թէ ներկայ օրէնքը ինչքան համաձայն է յիշեալ 19րդ և 34րդ յօդուածներուն հետ: Հայկական տեսակէտով հարցը պարզ է: Քաղաքացիու-

Թիւն մը հրամցուած է: Ասիկա ինչքան կը գոհացնէ մեզ: Ասիկայ կը տեսնենք մեր եզրակայութեանը մէջ, օրէնքին մեկնարանութիւնը վերջացնելէ յետոյ:

ՅՕԻՌԻԱԾ 4. — Այն օսմանեան հպատակները ուրոհ իրենց սովորական բնակութիւնը Եզրայսաւի մէջ ունին 1914 Նոյ. 5ին՝ բայց զայն պահած չեն մինչեւ ներկայ օրէնքին հրաժարականի թուականը, կրնան յաշտուիլ տարուան մէջ. խնդրել որ Եզրայսական ազգութիւնը բնորոշման հետեւին:

Ներքին գործոց նախարարը կրնայ, խնդրանքը բնեկտւ համար, հրահրել խնդարելուն որ իր նշանակած պայմանաւորման մէջ Եզրայսաւ գայ:

Բացառիկ պարագաներու մէջ, ներքին գործոց նախարարը կրնայ, նախարարաց Խորհրդին հետ համաձայն, մերժել Եզրայսական ազգութեան ճանաչումը:

Խնդրարկուին Եզրայսական ազգութեան ճանաչումը ներքին գործոց նախարարին ինքզինքն նաեւ մերժումին որոշումը. պետք է հստակութեամբ ամենէն ուշը խնդրանքը տալուակն մէկ տարի վերջը:

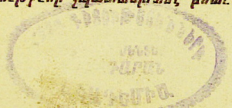
Յայտնի է որ Եզրայսական կառավարութիւնը ուղած է գիւրացիներ իր հպատակութիւնը:

Կը բաւէ, ըստ այս յօդուածին, որ 1914 Նոյ. 5ին Նոյսին օսմանեան հպատակ մը իր սովորական բնակութիւնը Եզրայսաւ ունեցած ըլլայ, որպէսզի անկատարեան Եզրայսացի ըլլալու իրաւունքը շահիլ, Թէեւ այսուհանդերձ կառավարութիւնը կրնայ ալ մերժել թեկնածուն եթէ այս վերջինը 1914 Նոյ. 5էն առկին իր բնակութիւնը հոս չէ ունեցած միշտ կամ պահանջել որ Եզրայսաւ ժողով իսկայն:

Կառավարութեան մերժումին կամ հաւանութեան պատասխանը պէտք է խնդրարկուին հասնի ամէնէն ուշը մինչեւ մէկ տարի, իր աղերսագրին ստացումէն յետոյ:

Բայց ինչ կը պատահի, իրաւական տեսակետով, եթէ կառավարութիւնը չպատասխանէ բնաւ:

A 4529

Այս պարագային տրամաբանական է եզրակացնել
թէ խնդրագիրը ընդունուած է, կամ եթէ խնդրարկու-
ուղէ, կրնայ ալ իր աշխարհ քաշել ու մնալ իր տապ-
աւան գիրքին մէջ :

ՅՕԴՈՒԱԾ 5. — Նսխարդ տրամադրութեանց
համաձայն ստացուած եզրկտական ազգութիւնը կը տա-
րածուի, ամենայն իրաւամբ, կնոջ եւ անլաւիւնի ստգու-
ւակներու վրայ :

Այսինքն եզրկտական ազգութիւնը ընդունողի մը
կիներն ու անշափառաւ զաւակները պէտք չունին ի
րենք ալ գիտնալ կատարելու :

ՅՕԴՈՒԱԾ 6. — Եզրկտակի եւ՝

1. — Եզրկտակի հօրմէ, ըլլայ Եզրկտակի կամ օտար
երկրի մէջ ծնած զաւակներ :

2. — Ըլլայ Եզրկտակի կամ ըլլայ օտար երկրի մէջ
եզրկտակի հօրմէ մը ծնած զաւակ, երբ անոնց հօրեւորէան
ծնունդը օրինաւորապէս և ստացուած չէ :

3. — Եզրկտակի մէջ անծանօթ հօրմէ եւ հօրմէ ծը-
նած զաւակ :

Եզրկտակի երկրին վրայ գտնուած զաւակը Եզրկտակ
ծնած կ'ենթադրուին մինչեւ հսկառակին տպացուցումը :

4. — Այն զաւակ որոնք Եզրկտակ ծնած են օտար
հօրմէ մը որ նոյնպէս հոս ծնած է, երբ այս օտարականը
իւր ցեղով կը պատկանի արաբախօս կամ իսլամ երկրի
մը ժողովուրդին մօտ մասնութեան :

ՅՕԴՈՒԱԾ 7. — Ամէն անհաս որ ծնած է Եզրկտակ-
ի մէջ օտարականէ մը եւ որուն սովորական բնակու-
թիւնը իւր շափահասութեան շրջանին Եզրկտակ է, կը
դառնայ Եզրկտակի երկրի շափահասութեան յստորոգող
մէկ տարուան միջոցին հրաժարի իւր սկզբնական ազգու-
թեանն ու յայտարարէ թէ Եզրկտակի ազգութիւնը կ'ընտրէ :

Երբ նախորդ հաստատումն պահանջած պայմանները
լրացնող անհասը արդարացնէ թէ արգելի ունեցած է զքր-

ուած պայմանոմսին մէջ իր լայնարարութիւնը բնկու, հիմայ Ներքին Գործոց Նախարարին որոշումով, արտօնուելի ապր լայնարարութիւնը բնկու պայման որ ուշացումը տարին անց օմ չըլլայ:

Ներքին Գործոց Նախարարը կրնայ նոյնպէս արտօնել այն անհատը, որ նեկայ օրէնքին հրահարակութեան առաջ լրացուցած է նախալիւում պայմանները, օգտուելու համար նախորդ տրամադրութիւններէն. եւ ասիկա՝ ներկայ հրահարակութեան յաջորդող տարւան մէջ:

Օտարահպատակ հայեր ալ շատ կը գտնուին, մանաւանդ եգիպտոսի մէջ: Այսպիսիներուն զաւակը երբ տեսնէ իր չափաճատութեան, թէ իր շահերը կը պահանջեն որ եգիպտական քաղաքացիութիւնը ընդունի, այս՝ կարելի է իրեն համար, յայտարարութեամբ մը:

Յ) ԴՈՒՍԹ 8. — Բնաւարարութիւնը (naturalisation) եգիպտացիի հանգամանքը կուտայ Անկիւա կրնայ ընդունիլ, հրովարտելով, այն ամէն չափահաս օտարին որ իր բնակութիւնը եգիպտոս հաստատած է առնուազն տասը տարի ի վեր եւ որ նետեալ պայմանները կը միացնէ:

1. — Բարի վարք ու բարի տեսք ըլլալ:

2. — Ապրուսի միջոցներ ունենալ:

3. — Արաքերէն լեզուն գիտնալ:

Այս տրամադրութիւնէն կ'երեւի պայծառօրէն թէ Օսմանեան Նախկին հպատակներու համար ներկայ Օրէնքը մասնաւոր դիւրութիւններ տուած է, եգիպտական քաղաքացիութիւնը ընդունելու համար:

ՅՈՒՈՒՍԹ 9. — Բնաւարարութիւնը կրնայ հրովարտելով ընդունիլ նախորդ յօդուածով նախատեսուած պայմանները լրացնող չափահաս օտարականին՝ եթէ ան արտօնուած է իր բնակութիւնը եգիպտոս հաստատել, բնաւարարութեան նպատակով եւ իրապէս հոն մնացած է առնուազն հինգ տարի, արտօնութեան բուականէն սկսած:

Այս արտօնութիւնը հետեւանք չափի ունենայ հինգ

ստի՛ն լրանալէն վերջ երէ արժանաւոր բնաօխարհութիւն չիսկզբէ կամ երէ իր խնդրանքը մերժուի :

ՅՕԴՈՒՄ 10. — Պատն առաքանեալ հրովարճակով մը կրնայ եղիպտակսն ազգութենէ հրաժարեցուած յայտարարուիլ այն անհասր որ այս ազգութիւնը շահած է նախորդ երեխ յողութենեուն զործադրութեամբ, հետեւեալ պարագաներէն մէկուն մէջ :

1. — Երէ Եղիպտակսն ազգութիւնը շահած է սուս յայտարարութիւններու կամ խտրական միջոցներու շնորհիւ :

2. — Երէ Եղիպտոսի մէջ դատապարտուած է բռնական պատիժի մը կամ առնուազն երկու տարուայ բանտարկութեան :

3. — Երէ զործած է արտաքին մը որ վնասելու բնորոշութիւն Պետութեան ներքին կամ արտաքին ապահովութեան, կառավարութեան հաստատուած կարգին կամ Եղիպտոսի բնակեցոյնին կարգին :

4. — Երէ նախապետութիւններով գրութիւններով կամ ուրիշ նշանակութեան միջոցներով տարածէ Սահմանադրութեան նիւնստի սկզբունքներուն հակառակ, կործանարար գաղափարներ :

Այսուհետեւ այս կորուստը չի կրնար վնասելի երէ ազգութիւնն հինգ տարիէ աւելի է որ ձեռք բերուած է :

ՅՕԴՈՒՄ 11. — Բնաշխարհութիւնը կարելի է, առանց ուրիշ պայմանի, շնորհել, մասնաւոր օրէնքով մը, այն օտարին որ Եղիպտոսի մեծ ծառայութիւններ մատուցած է :

Եղիպտակսն Բաղաւսցիութիւնը կրնայ նոյնպէս շնորհուիլ հրովարճակով եղիպտակսն կրօնական համայնութիւններուն :

ՅՕԴՈՒՄ 12. — Ներկայ օրէնքով նախատեսուած պարագաներէն զատ. եղիպտացի մը չի կրնար օտար ազգութիւն մը բնորոշել առանց նախապէս եղիպտակսն կառավարութեան արժանութիւնը առնելու : Այս արժանութիւնը միայն հրովարճակով մը կրնայ տրուիլ :

Այն եզիպսացիին որ օտար ազգութիւն մը կ'ընդունի առանց նախապէս եզիպսական կառավարութեան արտօնութիւնը ունեւալու անիկա եզիպսացի պիտի նկատուի դարձեալ. բոլոր կէտերու վրայ ալ :

ՅՕԴՈՒԱԾ 13. — Այն որ առանց եզիպսական կառավարութեան արտօնութեան օտար իշխանութեան մը մօտ զինուորական ծառայութիւն կ'ընէ, ինչպէս նաեւ այն որ Եզիպոսէ դուրս օտար կառավարութեան մը մօտ պաշտօն մը կը ստանձնէ, եւ հոս կը մնայ հակառակ եզիպսական կառավարութեան իրեն բրած հրամանին որ այդ պաշտօնը ձգէ, կրնայ եզիպսական ազգութեան պատկանելի դադրեցուիլ հրովարտակով մը :

Այն անհասը որ այսպէս կը կորսնցնէ իր ազգութիւնը, կրնայ զայն վերսին ձեռք բերել ներկայ օրէնքին Ցրդ յօդուածին տրամադրութիւնները զոհացնելով :

ՅՕԴՈՒԱԾ 14. — Օտար կիներ որ եզիպսացիի մը հետ կ'ամուսնանայ կ'ըլլայ եզիպսացի : Ամուսնութեան քաղաքացիութիւնը անիկա չի կորսնցնէ եզիպսական ազգութիւնը. եթէ երբեք իր սոյնական բնակութիւնը արտասահման ունենալով իր նախկին ազգութիւնը չվերստանայ այս ազգութիւնը կ'արգադրուի օրէնքին համահայն :

Եզիպսացի կիներ որ օտարի մը հետ կ'ամուսնանայ, եզիպսական ազգութիւնը կը կորսնցնէ եթէ ամուսնութեամբ անիկա շահած կ'ըլլայ իր ամուսնին ազգութիւնը ըստ այն օրէնքին որ այս ազգութիւնը կը կարգադրէ : Ամուսնութեան բնակութիւնը պարագային, կիներ կրնայ եթէ իր սովորական բնակութիւնը Եզիպոս ունի կամ հոն կը հաստատուի, եզիպսական ազգութիւնը վերստանալ, այս մասին իր կամքը յայտնելով :

ՅՕԴՈՒԱԾ 15. — Օտարի մը եզիպսական ազգութիւնը ընդունիլը ունի որպէս հետեւանք, այս ազգութիւնը իր կնկան ալ տալու, եթէ կիներ տարուայ մը ընթացքին իր օտար ազգութիւնը պահելու կամքը չյայտարարէ :

եղիպսացիի մը օտար ազգութիւն մը ընդունիլը ունի որպէս հետեւանք իր կնկան ալ կորսնցնել տալ եղիպսական ազգութիւնը. երէ երբեք անկախ տնտեսական ընթացքին եղիպսական ազգութիւնը պ'անհաւ կամքը չյայտարարէ:

Վերը նախաստուած պարագաներէ դուրս ամուսնացած կիներ չի կրնար իր նախկին ազգութենէն տարբեր ազգութիւն մը ընդունիլ:

Ամուսնութեան փախուսիւն պարագային, կիներ կրնայ իր նախկին ազգութիւնը վերստանալ նախորդ յօդուածին պայմաններուն մէջ:

ՅՕԴՈՒԱԾ 16. — Անշտափանաս տղաքը՝ օտար հօր մը որ եղիպսական ազգութիւնը կ'ընդունի, եղիպսացի կը դառնան, երէ երբեք իրենց սովորական բնակութիւնը արտասահմանի մէջ չէ եւ չեն պահեր, ըս իրենց երկրին օրէնքին իրենց օտար ազգութիւնը:

Օտար դարձող եղիպսացի հօր մը անշտափանաս տղաքը կը կորսնցնեն եղիպսական ազգութիւնը երէ իրենց հօր ազգափոխութեան ճնշման, այս վերջինին ազգութիւնը կը ստանան, ըս այդ ազգութիւնը տնտեսական օրէնքին:

Այն տղաքը որ ազգութեան փոփոխութեան մը կ'ենթարկուին վերոյիշեալ տնտեսական համաձայն, կրնան իրենց չափահասութեան յաջորդող տնտեսական մէջ իրենց նախկին ազգութիւնը ընտրել:

ՅՕԴՈՒԱԾ 17. — Բնաշտափանութենէն առաջ պատահող մահուան պարագային, Յրդ յօդուածին մէջ նախաստուած եղիպսոս հաստատուելու արտօնութենէն եւ անոր յաջորդող փորձի տրջանէն անոր կիներ եւ անշտափան տղաքը կ'օգտուին:

ՅՕԴՈՒԱԾ 18. — Եղիպսական ազգութեան տնտեսական կորուստը կամ վերստացումը ռետրոակտիվ (rétroactif) ազդեցութիւն չէն ունենար, բացի այն պարագայէն որ հակառակը յայտնող տնտեսական փոփոխութիւններ կան:

Նոյնն է ազգութեան կորուստին յայտարարութեան համար:

ՅՕԴՈՒԱՄ 19. — Ներկայ Գրեքին տրամադրութեանց նախատեսուած ջափահասութիւնը պիտի ճշդուի այս երկրին օւրերին համսմայն, որուն կը պատկանէր անհատը՝ իր ընտրութեան կամ խնդրանքին ատեն:

ՅՕԴՈՒԱՄ 20. — Ներկայ օւրերով նախատեսուած յայտարարութիւնները, ընտրութիւնները, ու առհասարակ բոլոր աղերսագիրներն ու խնդրանքները պէտք է ուղղուին Ներքին Գործոց Նախարարին եւ յանձնուին Եկիպոսի մէջ, այն կառավարչատունը կամ միւստիւրինն ուր շահագրգռուողը իր բնականին հաստատած է, եւ արտասահմանի մէջ՝ եգիպտական քաղաքութեան ղեկավարական կամ հիւպատոսական դործախալներուն:

Այս յայտարարութիւնները, ընտրութիւնները կամ խնդրանքները ընդունելու իրաւասութիւնը կրնայ Ներքին Գործոց Նախարարին որոշմնագրով, տրուիլ Պետութեան ուրիշ օէէէ մէկ պաշտօնատարին:

ՅՕԴՈՒԱՄ 21. — Ներքին Գործոց նախարարութիւնը պիտի տայ բոլոր շահագրգռուողներուն, որոշմնագրով որոշուելիք տուրքը վճարելէ եւ բոլոր անհրաժեշտ դատուած փաստաթուղթերը հայրայրելէ յետոյ, եգիպտական ազգութիւնը փաստող վկայագիրներ: Այս վկայագիրները դատարաններու առաջ իբրեւ ապացոյց պիտի ծառայեն մինչեւ որ հակառակը փաստուի:

ՅՕԴՈՒԱՄ 22. — Եգիպտական երկիրը բնակող ամեն անհատ եգիպտացի կը համարուի եւ այսպէս անկատի կ'առնուի մինչեւ որ իր ազլութիւնը կանոնաւորապէս հաստատուի:

Սակայն մինչեւ որ իր եգիպտական ազգութիւնը հաստատուի, անիկա չի կրնար քաղաքական իրաւունքներ ունենալ Եգիպտոսի մէջ:

Կարեւոր է այս տրամադրութիւնը:

Անոնք որ Եգիպտոս կը բնակին, իրենց ազգու-

Թիւնը փաստող ուէ վկայադիր չունին, ներկայ օրէնքին վերայիշեալ ձեւով բաւականները չեն կատարած, այս բոլորը եզրպատեցի կը նկատուին օրէնքով և պարտաւոր են եզրպատեցի մը բոլոր պարտականութիւնները կատարելու: Բայց որովհետեւ օրինական ձեւակերպութիւնները չեն կատարած անոնք «տականաւոր» տեղադրներ պիտի նկատուին և չպիտի վայելն քաղաքական ուէ իրաւունք, մինչեւ որ իրենց ազգութիւնը փաստեն:

Հետեւաբար, մասնաւորապէս հայերս պէտք է որ այլեւ անորոշ կացութեան մը մէջ չմնանք. նման օրէնքի մը հրատարակութենէն յետոյ ալ:

ՅՕԴՈՒԱՄ 23.— Ներկայ օրէնքին համար, օսմանեան հպատակ կը նկատուին նախկին օսմանեան կայսրութեան հպատակները 1923 Յուլիս 24ին կնքուած Լօզանի դաւանագրին գործադրութեան քուակնանէն առաջ:

Այս տրամադրութեան համաձայն, օսմանեան նախկին կայսրութիւնը առնելու է համաշխարհային պատերազմին իր ունեցած սահմաններով, Հետեւաբար այս Թուականէն առաջ Թուրքիայէն բաժնուած երկիրներու հպատակները «օսմանեան հպատակներ» չեն, Ottoman չեն, ըստ ներկայ օրէնքին, ինչպէս, օրինակ Ալպանացիները և Թրիպոլիտիկները:

ՅՕԴՈՒԱՄ 24.— Ներկայ Օրէնքին համաձայն օսմ. հպատակ չեն նկատուիր տղաք՝ նախկին օսմանեան հպատակի մը որ կանոնաւորապէս օտար ազգութիւն մը ընդունած է օսմանեան կառավարութեան կամ եզրպատեցի կառավարութեան արժօնութեամբ երէ այդ օտար ազգութիւնը կանոնաւորով օրէնքը անոնց կու տայ յիշեալ ազգութիւնը:

Այսուհանդերձ, անոնք կրնան իրենց չափաճատութեան յաջորդող տարուան մէջ, եզրպատեցի ազգութիւնը ընդունիլ, յայտարարելով, այս մասին, իրենց կամքը, պայմանաւ որ իրենց սովորական բնակութիւնը եզրպատեցի տեղանքներն են:

ՅՕԴՈՒԱՄ 25.— Ձեռնարկ է եւ ջնջուած կը մնայ

Հոգիացական ազգութեան վերաբերեալ 1926 Մայիս 26ի հրովարտակ-օրէնքը :

ՅՕԴՈՒԱՄ 26. — Ներկայ Օրէնքին 20րդ յօդուածին իբրեւ շեղում, այն ընտրութիւնները որոնք Ձեռք յօդուածին մէջ նախատեսուած օտար կառավարութեանց ուղղուած են, վաւերական կերպով կատարուած կը նկատուին :

ՅՕԴՈՒԱՄ 27. — Մեր ներքին գործոց նախարարը պատշտն ունի գործադրելու ներկայ օրէնքը որ գործադրելի պիտի բլլայ «Պատշտնաբեր»ին մէջ հրատարակուելէն սկսեալ : Այս նպատակաւ ան կու տայ բոլոր անհրաժեշտ որոշումները :

Կը հրամայենք որ ներկայ Օրէնքը կրէ Պետութեան կր-նիքը, հրատարակուի «Պատշտնաբեր»ին մէջ եւ գործադրուի իբրեւ Պետութեան Օրէնք :

Պատրաստուած Ապրիլի Պալատին մէջ, 17 Ռամասան 1347ին (27 Փետր. 1929):

ՅՈՒԱՏ

Թագաւորին նրամանով՝

Նախարարաց Խորհուրդի Ն.սխագան

ՄՕՀԱՄԷՏ ՄԱՀՄՈՒՏ

Ներքին Գործոց Նախարար

ՄՕՀԱՄԷՏ ՄԱՀՄՈՒՏ

ՉԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոր Օրէնքը ձեւակերպութեանց մասին բնաւ չի խօսիր : Ո՛չ ալ Ներքին Գործոց Նախարարութեան տուած բացատրական նօթը :

Օրէնքը ցոյց կու տայ միտոյն թէ ո՛ւր պէտք է դիմուի :

Բայց ի՞նչպէս և ի՞նչ փառաշատութեանով պէտք է դիմուի ուր որ պէտք է դիմել :

Կը թուի մեզի թէ կարելի միջոցը հետեւեալը կըր-նայ ըլլալ :

Ազգային իշխանութենէն վկայագիր մը առնել, հաստատող թէ այսինչ թուականին ներկայացուց հաստատեալ մինչեւ այսինչ թուականը հոս ապրած էք, եթէ երեսք այս բոլորը չէք կրնար տեսական թուղթերով վկայել: Ազգային իշխանութեան տուած վկայագիրը հաստատել նախ Շէյխ էլ Հարայէն և յետոյ Շէյխ էլ Թուսնէ:

Այս երկու հաստատումը լատիւնսն է: Այս թուղթերը աւելնալէ յետոյ խնդրանք ներկայացնել Ներքին Գործոց նախարարութեան: Խնդրադիրը տէտք է յանձնուի կատարադատուն կամ Մուտիրիէ:

Այս ձեւակերպութեան ենթակայ են բոլոր նախկին օսմանեան հոգ տակները որ եզրկատական քաղաքացի-աւթիւնը կ'ընդունին: Եթէ 1914 Նոյ. 5էն առաջ եկածները անշուայն իրաւամբ, de plein droit, եզրկատացի կը սեպուին. միւս կողմէ ալ իրենց այս իրաւունքը հաստատելու համար տէտք ունին այս ձեւակերպութեան: Այլապէս չեն կրնար ներկայ Օրէնքին առաւելութիւններէն օգտուիլ:

ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

Տուինք Օրէնքին ամբողջական թարգմանութիւնը, իր հարկ եղած և կարելի եղած մեկնաբանութեամբ: Այս բացատրութիւնները եղան այն յօդուածներուն համար որոնք հայերս կը հնաաքրքրեն մօտէն ու կը կարօտին լուսարանութեան: Մնաց որ ներկայ ուսումնասիրութիւնը հայկական տեսակէտներով միայն առաջ տարինք:

Մեր եզրակացութեան չհասած, պիտի ուղէինք եզրկատակայ մամուլին կարծիքն ալ ներկայացնել հոս հակիրճ ձեւով:

Արեւ. 1929 Մարտ 6ի խմբագրականով կը սկսէր Օրէնքին թարգմանութիւնը տալու. ըսելով, չ...կը

ժողոված քաղաքի թէ Եղիպտոսի մէջ բնակող նախկին
Թրքահայտակ հայերը ընդհանուր առմամբ դո՛ւ և երախ-
տագէտ միայն կրնան ըլլալ Վե՛ն, թագաւորին կառու-
մարութեան և ժողովո՛րդին՝ Եղիպտոսիկան հպատակու-
թիւնը ընդունելու մասին իրենց տրուած առիթին և
գիւրութեան համար։ Վստա՛ն ենք որ շատեր պիտի օղ-
տուինասկէ և ա՛նոնք իսկ որ զուտ անձնական պատ-
ճառներով պիտի ընտրեն Թրքահայտակ Տեալ՝ բոտ
արժանւոյն պիտի գնահատեն իրենց հայրենակիցներուն
համար որէնքին ներկայացուցած առաւելութիւնը։

«Յուսարեւոյն ալ իր 1929 Մարտ 5ի Ստրագրակաւ,
նով ուրախութեամբ կ'արտայայտուի Նոր Օրէնքին մա-
տին և կ'ըսէ։

«Այս Օրէնքով վերջնականապէս կը ճշտուի օս-
մանեան նախկին հպատակներու և, հետեւաբար, նաեւ
Թրքահայտակներու իրական կաղութիւնը։ Պաղտնիք
չէ, որ գաղութահայութեան իրաւագօրէկ վիճակի գըլ-
խաւորագոյն պատճառներէն մէկը հպատակութեան լա-
ւայի հարցն է։ Հայը կամ անհպատակ է և կամ բաղ-
մահպատակ, ա՛ն իր գրպանը կամ անցագիր չունի և
կամ մէկ հատի փոխարէն քանի մը հատ անձագրեր ու-
նի, բոլորն ալ իրաւապէս անարժէք թուղթեր, որոնք
կը ծանրաբեռնեն իր ճամբորդական աղայոսակը, ա-
ռանց, սակայն անհրաժեշտ իրաւունքներն ու պաշտ-
պանութիւնը ընծայելու իրեն։ Այս վիճակը սովորու-
թիւն և սովորութիւնն ալ կարծես բնաւորութիւն դար-
ձած է մեր ազգակիցներուն համար։ Կարծես վախ սը
կայ դէպի հպատակութիւնը, որմէ բնազգաբար կը խու-
սափին մեզմէ շատերը, նախընտրելով կամ անհպատակ
ըլլալ և կամ բաղմահպատակ Տեալ, որ վերջին հաշւով
միեւնոյն է թէ տէր և պաշտպան չունինալը։

Եւ կ'աւելցնէ արժանապատուութեան իրաւոյցի
գիտողութեամբ մը։

Ազգային արժանապատուութեան խնդիր մը պէտք է ըլլայ այլեւս, որ մեկ հասիկ Թրքահպատակ հայ իսկ այս երկրի մէջ այլեւս չմնայ: Քանի որ հիւրընկալ եգիպտոսը իր գոյը կը վտանահի մեզի, ուստի զայն առնենք և հաւաքաբար ապաւինինք անոր պաշտպանութեան»:

Եւ «Յուսարեր» կ'աւելցնէ.

«Հպատակութեամբ ձեռք բերուած բաղձաթիւ տու-ւելութիւնները նկատի ունենալով, համոզուած ենք որ տարին շրջացած. այս երկրի մէջ մենք պիտի ունենանք ոչ միայն Եգիպտաբնակ այլ եւ Եգիպտահպատակ հստ գաղութ մը:

«Թող ա՛յս ըլլայ համակրանքի մեր անկեղծ ցոյցը հիւրընկալ եգիպտոսին»:

«Արեւ» կրկին անդրադռնալով նոր Օրէնքին շուրջ երկրորդ խմբագրականով մը, 1929 Մարտ 5 թուակիր կը վերջացնէ.

«Բոլոր այն Թրքահպատակ հայերը, որ պիտի չկրնան այսօր-վաղը Հայաստան երթալ, որ Եգիպտոս կը բնակին ու պիտի բնակին, որ Թուրքիոյ կամ Թուրքիայէն զատուած երկիրներու մէջ չունին զիրենք արգելող շահեր՝ պէտք է առանց վարանելու հարկ եղածը բնեն և Եգիպտահպատակութիւնը ընդունին»:

«Եգիպտոս այսպէսով, պաշտօնապէս իր ժողովուրդին ժառ կը դարձնէ մեզ, բա՛ն մը որուն համար ուրախ և երախտապարտ ենք: Այսպիսի Օրէնք մը գոյութիւն ունենալէ առաջ արդէն, բաղձաթիւ հայեր հոս եկած ու իրրեւ Եգիպտացի ապրած ու ծառայած են երկրին՝ իրենցմէ լաւ յիշատակ մը թողլով բնիկներու մտքին ու սրտին մէջ: Հիմա որ առիթը կ'ունենանք խմբովին մեր զգացումները յայտնելու տարակոյս չկայ թէ մեզի ուղեցոյց պիտի առնենք մեր նախորդներուն օրինակը, և ինչպէս որ անոնք հաւատարիմ մնացին միանգամայն թէ՛ չիրենք ծնող ցեղին ու կրօնքին և:

թէ վեհանձնօրէն գիրենք հիւրընկալող երկրին, նոյնը պիտի ընենք և մենք՝ կատարելով այսուհետեւ նգրայտահպատակի մը բոլոր պարտականութիւններն ու վաճարելով անոր իրաւունքները»:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Հասկցանք թէ ինչեր կը տրամադրէ 1929 Փետր. 27ի Օրէնքը:

Նգրպատհայ Մամուլը անոր ի նպաստ արտայայտուեցաւ, իայց առանց շատ զգացնելու այն առաւելութիւնները զորս անկէ պիտի պիտի քաղենք մենք, հայերս:

Հայութեան քայքայո մը մեծ պատերազմով սկսաւ: Նոյնքան ալ ճիշտ է որ այդ քայքայումը ամբողջացաւ պատերազմին յաջորդող «խաղաղութեան» շրջանին: Կիլիկիան և Թուրքիոյ վերջին իրադարձութիւնները հայութեան մնացորդները ցրուեցին աշխարհի չորս հոգերուն:

Եգիպտոս հոծ հայութիւն մը կ'ապաստանի այսօր: Շատ հաւանաբար պատերազմէն առաջ հոս հասածներ մեծաւ ասնութիւն կազմեն: Եգիպտոս հարուստ և երջանիկ գաղութ մըն է: Եւ բոլոր հայ գաղութներէն շատ աւելի երջանիկ. մէկէ աւելի պատճառներով: Հոս հիներէն շատ շատեր հաստատոն գիրքերու տէր են: Այս բոլոր առիթները և առաւելութիւնները զորս Նելսոնի հովիտը կ'ընծայէ իր հիւրերուն, չկան ուրիշ երկիրներու մէջ: Եւ մասնաւորապէս հայերուն համար: Զկայ երկիր մը ուր օտարը աւելի ազատ ըլլայ քան Փարսեաններու աշխարհին մէջ: Կամ գրեթէ: Հոս կայ վաճառականութեան. կրօնքի, խօսքի, մամուլի ազատութիւն: Եւ կենանքի ալ ապահովութիւն:

Եգիպտոսի մէջ պարտադրուած տուրքը ոչինչ է բաղդատասմբ ուրիշ երկիրներու: Վաճառականական կամ ուրիշ շահերը տուրքի չեն ենթարկուած: Ժառանգութիւնն ալ: Ասոնք առաւելութիւններ են հոգի:

մարդոց համար Արգ ամէն ոք գործի մտրդ է:

Եւ Եգիպտոս թշնամի չունի. իր պրացիները վաճառք են: Ներկայացնենք, բնաւ, իրեն համար, Եգիպտոս պատերազմելու հաւանութիւնը: չունի. իր պետին պէտքազաղ է անուել Եգիպտոս սիրում է ամբողջ աշխարհէն: Անիկա խնդիր չունի օտարին հետ հարստ ստեղծելու մըն է:

Եւ այսօր նման երկրի մը պաշտպանութիւնը կը շնորհուի մեզի 1929 Փետր. 27ի հրովարտուի—Օրինքով: Եգիպտոս քնակող հայերս ասկէ անշուշտ որ մնաց չպիտի կրենք, այլ պիտի օգտուինք ալ:

Այն որ բոս այս օրէնքին Եգիպտացի կը սեպուի. պիտի ունենայ իսկոյն բուն քաղաքացիի մը բոլոր իրաւունքները: Անիկա պիտի կրնայ քուէարկել, ընտրութիւլ, պետական պաշտօնեայ ըլլալ պետութեան պաշտպանութեան ապաւինիլ, անցագիր ունենալ, արտասահմանի մէջ պաշտպանութիւլ ու իր շահերը պաշտպանել, վերջապէս վայելել բոլոր այն իրաւունքները զորս Եգիպտական պետութեան մէկ հարազատ զաւակը ունի:

Ասոր փոխարէն քնականաբար ինքն ալ ասպնդուած է որոշ պարտականութիւններ ստանձնել: Օրինակ, զինուորական ծառայութիւն ընել կամ երկրին պաշտպանութեանը լծուիլ, եթէ պէտք ըլլայ: Բայց գիտենք թէ այս երկիրը ինչքան պաշտպանութեան պէտք ունի և ինչքան թիւով զինուորի: Եգիպտոսի մէջ չկայ գրեթէ զինուորական ծառայութիւն, որովհետեւ զինուորի պէտքը չկայ: Հոս փրկանքի սկզբունքն ալ գոյութիւն ունի:

Այն ծառայութիւնը զոր Եգիպտացի մը կը մատուցանէ իր երկրին, ոչինչ է բաղդատմամբ այն բոլոր տառաւելութիւններուն զորս պիտի ունենան բոլոր Թուրքիայական հայերը. օգտուելով 1929 Փետր. 27ի Օրէնքէն: Այս՝ անժխտելի իրականութիւն մըն է:

Մնաց որ չկայ երկիր մը որուն քաղաքացիները որոշ պարտականութիւններու ենթարկուած չըլլան:

Մենք չէ որ բացառութիւն պիտի կազմէինք կամ նոյնիսկ ուղեիք կապուել երկրի մը մէջ ուր ամէնէն առաջ հիւրեր եղած ենք մինչեւ Փետր. 27ի օրէնքին գործադրութիւնը: Ասիկա ամօթ ալ պիտի ըլլար:

Արդէն Լօզանի դաշնագիրն այ գրեթէ նախատեսած է մեր գրօքը՝ Եգիպտոսի մէջ, իր 30րդ յօդուածին մէջ, որ կ'ըսէ՝

Այն Թուրքական հպատակները որոնք ներկայ դաշնագրով Թուրքիայէն զատուած հողամասերու վրայ հաստատուած են. պիտի նկատուին, ամէնայն իրաւամբ և անգական օրէնքներուն պայմաններուն համաձայն, հպատակ՝ այն պետութեան որուն փոխանձուած է այդ հողամասը:

Աւրեմն ներկայ փետր. 27ի Օրէնքը Լօզանի դաշնագրին 30րդ յօդուածին հետ յաջորդօրէն համախոսէ կարգադրութիւն մը որով է. գոնէ հայերու համար Այն. պէս որ եթէ յիշեալ Օրէնքը բոլորովին համաձայն չըլլայ Լօզանի դաշնագրին, անիկա Լիբանանցիներու Սորիաքիներու կամ Պաղեստինցիներու համար կրնայ ըլլալ և ոչ երբեք մեզի համար: Որովհետեւ մենք եթէ Թուրքիոյ ի նպատակ ընտրութիւն ալ ընենք, Թուրքիան մեզ չպիտի ընդունի:

Արդ, պէտք է որ ամէն անհատ աղգութիւն մը ունենայ և կապուի պետութեան մը: Առանց հպատակութեան մենք մակարդոյծներու երեւոյթը պիտի առնենք և պիտի նմանինք «անհայր» տղայոց:

Իսկ անձնական շահերու տեսակէտերով, խնչքան կը յարմարի այն օրէնքը այն օսմանեան հպատակ հայերու որոնք կալուածներ ունին Թուրքիոյ մէջ:

Ես կը խորհիմ որ անոնք ասկէ վնաս չեն կրեր, որովհետեւ Լօզանի դաշնագիրը զոր ստորագրուեցաւ Թուրքիոյ կողմէ, կ'ըսէ իր 33րդ յօդուածին մէջ. թէ այն օսմանեան հպատակները որոնք Թուրքիայէն բաժնուած հողամասերու պետութեանց հպատակութիւնը կ'ընդունին, չեն կորսնցներ իրենց այն անշարժ կալուածները զորս ունին նախկին պետութեան երկրին մէջ, իրենց ընտրութենէն առաջ:

Հետեւաբար ուրիշ հպատակութիւն ընտրելու կարելութիւնը արդէն իսկ Թուրքիան ընդունած է:

Գալով ժառանգական խնդիրներու և բացառիկ այլադան պարագաներու, ըսենք սակայն թէ ասոնք կ'

կարօտին ամէն մէկը առանձին ուսումնասիրութեան, ինչ որ մեր հիմակուայ նիւթը չէ և մեր էջերը չեն ներեր այդ մանրամասնութեանց մէջ մտնելու :

Ամէնայն զէպս, հաղուադիւտ կարելի է նկատել, անձնական տեսակէտով անչաւշտ, այն պարագան որ նախկին օսմանեան հպատակ հայ մը նիւթական ունէ կորուստ մը ունենայ եզրիպտական քաղաքացիութիւնը ընդունելով :

Նման պարագաներուն, լաւ է որ ենթակոն դիմէ իր խորհրդականին իր բռնելիք ուղղութեանը մասին որոշում չառած :

«⁶» Ի՞նչ էր նախկին Թրքահպատակ հայու մը իրական կացութիւնը, եզրիպտոսի մէջ :

Անորոշ, Եւ, ամէն պարագայի տակ, գէշ :

Անիկա եզրիպտացի չէր, հարկաւ : Զէր կրնար քաղաքացիական կամ քաղաքական ունէ իրաւունք ունենալ, Կառավարութիւնը կրնար զինք դուրս քշել վարչական հրամանով մը, առանց զայն դատելու : Եթէ, օրինակ, հայու մը բարձրին կամ ընթացքին մասին գանգատներ կամ զրպարտութիւններ ըլլային կառավարութիւնը կրնար զայն իր երկրէն հեռացնել, առանց նախապէս դատարանի յանձնելու : Մինչդեռ նման հրաման մը կարելի չէ առնել եզրիպտացի քաղաքացիի ո՛ր գէմ :

Եթէ հայը ուղէր արտասահման երթալ, իրեն «laissez-passer» մը կու տային և ո՛չ թէ պետական անցագիր : Եւ արտասահմանի մէջ անիկա ոչ մէկ պաշտպտն կ'ունենայ : Ամէն տեղ անիկա քիչ մը արգահատանքի կ'ենթարկուի առնուազն :

Այսպէս, ուրեմն, հայը իր անորոշ կացութեանը համար, ամէն տեղ ալ կը փնասէր, առանց նկատի ունենալու որ իր դիրքը նուաստացուցիչ էր նաեւ :

Այսօր, եզրիպտական Օրէնսդիր Մարմինը 1929 Փետր. 27ի օրէնքով վերջ կու տայ նախկին օսմանեան հպատակ հայերու այս անբաղձալի կացութեան :

Ես հաւատացած եմ որ հայեր ուրախութեամբ պիտի օգտուին այս Օրէնքէն :

Աղեփսանդրիա, 17 Մարտ 1929 :

ՀԱՆ ՀԻՃՆԱՐԱՐ ՁԻՄ. ՁԻՄ.

FL0024977

ԳԻՆ 4 ԵԳ. ԴԱՅԵԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅ ԳՐԲՈՅԷՆ ՀԱՅԹԱՅԹԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԿԱՐԵԼԻ
Է ԴԻՄԵԼ՝

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ, Աղեփանդրիա, 13 Rue Mosquée Attarin
Ն. ՂԱԶԻԿԵԱՆԻՆ, Գրավանառ Աղեփանդրիա
Վ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻՆ, Գրավանառ Դանիթե 13 Av. Fouad